

De Loonse oorlog

Voor zijn dood was Dirk VII al enige tijd ziek waardoor hij voldoende tijd had om zijn zaken te regelen. Toen hij de dood voelde naderen vroeg hij om zijn broer, Willem, om zich met hem te verzoenen en om hem de voogdij over zijn dochter op te dragen. Op deze manier wilde hij het graafschap, in haar naam, door Willem en de adel van het graafschap laten besturen. Zijn echtgenote, vrouwe Aleida, werkte dit verzoek tegen omdat zij, via haar dochter, zelf het bewind wilde voeren. Zij besloot, in het geheim, haar dochter te laten trouwen met Lodewijk, graaf van Loon.

Otto, de graaf van Benthem en oom van graaf Dirk, alsmede veel van de edelen van het graafschap waren het hiermee eens. Terwijl de dood van graaf Dirk naderde was Lodewijk van Loon, op verzoek van de gravin, alvast naar Holland getrokken om bij de hand te zijn. Het huwelijk zou direct voltrokken worden zodra Dirk was overleden. Tot die tijd verbleef hij in het huis van Altena. Daar was hij veilig omdat heer Dirk van Altena op zijn hand was. Op het eerste bericht van het overlijden van Dirk reisde hij af naar Dordrecht waar hij zonder uitstel met Ada huwde. Men nam zelfs niet de tijd om de overledene te begraven. Na het huwelijk werd het lijk, per schip, naar Egmond vervoerd en daar begraven.

Graaf Willem, de broer van graaf Dirk, was in zijn graafschap Friesland en kon niet meer tijdig op de hoogte worden gesteld van het overlijden van zijn broer. Toen hij uiteindelijk het bericht ontving kon hij niet gelijk afreizen. Het huwelijk was dan ook al voltrokken voor hij in Holland aankwam. In Zijpe, op de grens van Kennemerland, verzocht hij om een vrijgeleide van vrouwe Aleida of van graaf Lodewijk om het graf van zijn broer in Egmond te bezoeken. Het zo nodige vrijgeleide werd hem echter grofweg geweigerd waardoor hij zich niet meer veilig voelde en terug ging naar Friesland.

De adel had intussen door dat Lodewijk zich volledig voegde naar de wensen van Aleida. Zij voorzagen dat hun rol in de grafelijke raad en bij het maken van wetten was uitgespeeld. Filips van Wassenaar en Jan van Rijswijk stonden aan het hoofd van de opstandelingen. Zij werden gesteund door Simon van Haarlem, Willem van Teilingen, Wouter van Egmond, Albert Banjaard, en Jakob, Burggraaf van Leiden. Men besloot graaf Willem, heimelijk, in Holland te ontbieden. Aangezien de Zeeuwen hem genegen waren, vond men het goed, om hem in Zeeland het tot graaf uit te roepen. Graaf Willem begaf zich naar Wassenaar, waar hij verbleef bij heer Filips. Hij was zo goed vermomd, dat zelfs de bedienden hem niet herkenden. Twee vertrouwde knechten brachten hem, vermomd en met zijn hoed over zijn ogen getrokken, met een schip naar Vlaardingen. Hier lagen Zeeuwse schepen op hem te wachten om hem naar Zierikzee te brengen waar hij openlijk als wettige graaf werd erkend.

In Holland ijverden Wouter van Egmond en Albert Banjaard zich om de Kennemers voor Willems zaak te winnen. Het was hun bedoeling om zowel vrouwe Aleida als het jonge paar op hun reis naar Egmond (om het graf van de overleden graaf te bezoeken) te overvallen en gevangen te nemen. Het plan werd echter verraden. Het gezelschap bevond zich op dat moment in Haarlem waar Gijsbrecht van Amstel hun te hulp schoot. Hij bood aan om hen per schip naar Utrecht te brengen. Vrouwe Aleida en graaf Lodewijk namen het aanbod aan en ontsnapten ter nauwer nood. Waarom Ada hier niet bij was is onbekend. Zij stelde zich onder de bescherming van Rogier van Meerhem, Hugo van Voorne en enige anderen en verschanste zich in de burcht van Leiden. Jakob van Leiden had zich voor Willem uitgesproken maar moest de stad overgeven aan de medestanders van Lodewijk. Wouter van Egmond en Albert Banjaard sloegen, samen met een leger van Kennemers, een beleg op voor de Leidse burcht. Filips van Wassenaar en zijn leger sloten zich hierbij aan. In de burcht kreeg men al snel gebrek aan eten wat tot overgave van de burcht leidde.

Rogier van Meerhem, Hugo van Voorne en verscheidene anderen werden gevangen genomen. Ada werd een gedwongen gast van haar bloedverwant, heer Willem van Teilingen.

Graaf Willem, werd in Egmond door de Kennemers met open armen ontvangen, en als graaf erkend. Op het bericht dat Ada gevangen genomen was, besloot hij deze belangrijke troef over te brengen naar het eiland Texel. Vandaar werd zij enige tijd later naar Engeland verscheept waar zij onder de hoede kwam van Koning John van Engeland en naar haar rang werd behandeld.

In de lente van 1204 had graaf Lodewijk een groot leger bijeen gebracht. Door geschenken en beloften had hij Hugo en Dirk, bisschoppen van Luik en Utrecht, Henrik, Hertog van Limburg, en Filips, Markgraaf van Namen, als bondgenoten gekregen. Aan bisschop Dirk van Utrecht, werden twee duizend mark zilver toegezegd en hem zijn broer als gijzelaar gegeven. Graaf Otto van Gelder, Willems schoonvader, werd overtuigd, om onzijdig te blijven. Andere Hollandsche edelen, waaronder, Ysbrand en Gerard van Haarlem, Arnold en Henrik van Rijswijk, en Jan Persijn, betuigden hem vrijwillig hun steun.

Graaf Willem week uit naar Zeeland. Hij liet de regering van Kennemerland over aan Wouter van Egmond en Albert Banjaard en die van Rijnland aan Willem van Teilingen en Filips van Wassenaar. Bij Ten Bussche, nu Boskoop, aan de Gouwe, en te Zwadenburg, nu Zwammerdam, aan de Rijn, werden twee sterkten opgeworpen met brede grachten omringd, om Holland, tegen de invallen der Stigtsen, te beveiligen.

De versterking bij Ten Bussche werd bemand door de Domproost Floris, een broer van Willem. Zwadenburg werd door graaf Otto van Benthem bemand. Deze was overgelopen van Lodewijk naar Willems zijde.

De Kennemers onder leiding van Wouter van Egmond en Albert Banjaart togen per schip naar Amstel, de heerlijkheid van Gijsbrecht van Amstel. Gijsbrecht had Lodewijk en Aleida helpen ontsnappen uit Haarlem. Ondanks tegenstand van de Stichtse knechten en ingezetenen van de Amstel werd de dijk in de Amstel doorgestoken en het land onder water gezet. Vervolgens werden de Amstellandse venen plat gebrand en geplunderd. Het slot van Gijsbrecht werd 'aan de kolen gelegd' (verbrand). Ook de fruitbomen bij het slot werden niet gespaard. Alles werd verbrand. De Kennemers trokken verder naar Muiden en Weesp, langs de Vecht naar Breukelen onder plundering, vernieling en brandschat. Met veel buit en gijzelaars en zonder veel verliezen keerden zij huiswaarts.

Bij deze tocht was ook Simon van Haarlem. Deze had zich echter zo terughoudend getoond dat men het wantrouwde. Temeer daar hij zich openlijk voor Lodewijk uitsprak.

Bisschop Dirk had inmiddels ook een krijgsmacht bijeen en trok naar de versterking bij Ten Bussche waar Domproost Floris verbleef. Door een vals gerucht wist hij het verzet van de Kennemers te breken. Veel van de Hollandse knechten liepen naar het over waardoor hij de vesting makkelijk kon innemen. Floris werd gevangen genomen en naar het Slot ter Horst gebracht waarna de bisschop naar Leiden trok. Ondertussen trok Lodewijk met een flink leger langs de Brabants grens richting Zuid-Holland naar Dordrecht. Daar lagen schepen te wachten met mondvoorraad. Twee schepen werden door Willem veroverd en naar Zeeland gebracht. Lodewijk wist in korte tijd heel Zuid-Holland te onderwerpen. Hij trok verder naar Leiden waar hij Simon van Haarlem in genade aannam en verenigde zich met het Stichtse leger waarna hij door trok naar Haarlem. Hier onderwierp hij de Kennemers en legde hen een boete van vijfhonderd marken zilver op.

Een strafexpeditie naar Sint Aagtendorp en Egmond volgde. Albert Banjaard had het beheer over Sint Aagtendorp waar hij ook een slot bezat. Het slot en het dorp werden tot de grond toe afgebrand. Hetzelfde lot trof het slot van Willem van Egmond. Hier werden echter het dorp en de abdij gespaard. Albert en Willem hielden zich schuil teneinde gevangenschap te voorkomen.

Bisschop Dirk kreeg in Haarlem gebrek aan voedsel en keerde met zijn leger terug naar het Stigt. Willem werd in Zeeland van twee kanten bestookt van Vlaamse en van de Hollandse

kant.

Lodewijk had een verdrag gesloten met de plaatsvervanger van Boudewijn, graaf van Vlaanderen welke op kruistocht was. Zijn broer, Filips, graaf van Namen, regeerde in zijn plaats. In ruil voor ontheffing van de betaling van de Geervlietse tolleren zou hij Willem uit Zeeland verdrijven. Filips viel Walcheren binnen en onderwierp het terwijl Hugo van Voorne hetzelfde deed met het Eiland Schouwen. Willem wist met moeite te ontkomen via een vlucht onder de natte netten van een vissersboot. Hugo van Voorne stelde heel Zeeland onder zijn gezag maar voerde een dusdanig schrikbewind dat de Zeeuwen hem al snel verdreven en het gezag van Willem, die zich nog steeds schuil hield, weer herstelde. Willem gaf bericht aan Wouter van Egmond en vroeg hem een zo groot mogelijk leger bijeen te brengen en Leiden in te nemen. Hij mocht echter geen aanval uitvoeren op Lodewijk voordat Willem zich bij het leger voegde. Wouter van Egmond, Filips van Wassenaar en Willem van Teilingen ijverden zich om het leger bijeen te brengen.

Lodewijk lag met zijn leger bij Voorschoten waar een grote markt was met voedsel en lekkernijen. Het leger nam het ervan. De berichten over het verlies van Zeeland en het leger van de Kennemers noopte Lodewijk om snel te handelen. Hij trok op naar Leiden om de Kennemers aan te vallen voor Willem zich daar aansloot. De Kennemers waren geen partij voor het geoefende krijgsvolk van Lodewijk. De aanvallers dempten de buitengracht van de vesting met puin en korenschoven en wisten zo zonder moeite binnen te komen. De verdedigers zochten in allerijl een goed heenkomen. Velen werden de Rijn, die door Leiden loopt, ingejaagd en verdrinken. Een brug waarop zij zich hadden terug getrokken bezweek waardoor tallozen in het water vielen. Een aantal ontkwam per schip maar het merendeel werd gedood of gevangen genomen, onder de laatste was Willem van Teilingen.

Willem spoedde zich op het horen van deze onheilstijding naar Holland om Lodewijk aan te vallen. Hij sloeg zijn kamp op bij Rijswijk. Tijdens zijn tocht was zijn leger flink gegroeid. Zijn krijgskunde was zo groot dat de hertog van Limburg, Lodewijks bondgenoot, die was uitgezonden ter verkenning, zo schrok van de omvang en de kunde van het leger dat hij als eerste over een vredesverdrag begon. Dit werd botweg geweigerd door Willem. Lodewijks leger begon daarop het vertrouwen in Lodewijk te verliezen. De mannen van de hertog vluchten weg en al snel volgde de rest van het leger met achterlating van alles wat zij hadden veroverd. Tenten, voorraden, koopwaren en kostbaarheden werden achtergelaten. Willem reageerde direct door de vluchtenden te achtervolgen en ze aan te vallen. Hij veroverde een ongelooflijke buit. Zelfs de Hollandse vrouwen mengden zich in de strijd door de vluchtende soldaten neer te slaan. Lodewijk en zijn edelen waren echter te ver vooruit om achterhaald te worden. Willem veroverde het slot te Asperen en vernielde het. De stichtsen namen daarentegen Dordrecht in en staken de stad in brand. Dit had tot gevolg dat er een verdrag kwam tussen Willem en de bisschop. Willem verklaarde zich tot leenman van de bisschop van Utrecht. De dienstmannen van de bisschop welke in Holland woonden zouden voortaan onder Willem vallen en andersom de mannen van Willem die in het Sticht woonden zouden onder de bisschop vallen met uitzondering van de wederzijdse edelen en hun kinderen. Willem beloofde dat hij de Rijn nimmer zou stremmen en nooit zou beletten dat er zout en andere waren naar het Sticht werden gebracht net zoals de bisschop beloofde dat de handel in het Friese graafschap Ostergo en Westergo nooit zou worden tegengehouden.

Daarnaast moesten Munters, Tollenaars, Schouten, Stedêvoogden, en alle andere ambtenaren hun ambten, eerst van de bisschop, en daarna van de graaf, komen ontvangen, en zij moesten aan beide de eed afleggen. Daarnaast werden er nog allerlei bepalingen over het recht en rechtspraak in het verdrag opgenomen.

Hiermee kwam een eerder afgesloten verdrag van nagenoeg gelijke inhoud tussen de bisschop en Lodewijk te vervallen. De wederzijdse krijgsgevangenen werden vrijgelaten. Een aantal edelen verzoenden zich met Willem. Onder hen waren Arnoud en Henrik van

Rijswijk en IJsbrand van Haarlem. De inkomsten en goederen van Lodewijk werden door Willem verbeurd verklaard en onder zijn gunstelingen verdeeld. Een groot deel ging naar de domproost Floris.

Nog was het niet over. Lodewijk kon zich niet neerleggen bij zijn nederlaag. In het volgend voorjaar deed hij, samen met Filips van Namen, een inval in het eiland Schouwen. Willem kon de landing van de Vlamingen niet tegenhouden maar voor men slaags kon raken werd er een verdrag gesloten. Op de feestdag van S. Donatiaan, in de Wijnmaand van het jaar 1206, te Brugge in de Proostdye, werd het verdrag getekend.

‘Het gantsche Graafschap van Holland werdt aan Graave Lodewyk toegewezen, de Bruidschat der oude Graavinne Ada, Weduwe van Graave Floris, alleenlyk uitgenomen, welke, na haar overlyden, op Willem, haaren Zoon, vervallen zou. Scharpenisse, Duiveland, Stavenisse, Dreischor en het Land van Oost- en West-Voorne werdt, insgelyks, Graave Lodewyk aanbedeeld. Heer Willem zou daarentegen behouden al wat, ter andere zyde van de Mosselkreek, naar Vlaanderen toe, gelegen was, daar onder begreepen het gene den Heere van Voorne, buiten Oost- en West-Voorne, toegekomen hadt. Daarenboven zou hy vier honderd ponden uit de Geervlietsche tollē trekken, en daar toe zelf eenen Ontvanger stellen. Lodewyk en Willem moesten elkanderen, over en Hollandsche Edelen, by 't sluiten van dit Verdrag tegenwoordig, moesten, op last van Heere Willem, den Graave van Loon en van Holland, terstond hulde doen. Willem verbondt zig, daarenboven, zyn Leen den Bisschop van Utrecht wederom te zullen, opdraagen en in persoon naar Dordrecht, Leiden, Haarlem, en nog eene andere Plaats te zullen trekken, om alle de Ingezetenē dier Steden van den eed hem gedaan te ontheffen, en tot het inhuldigen van Graave Lodewyk te vermaanen. Graaf Lodewyk verbondt zig, Scharpenisse, Duiveland, Stavenisse, en Dreischor, allen Beooster-Schelde gelegen, van Vlaanderen ter Leen te zullen houden: als mede de Burgt van Leda, met de Stad en al het eigen goed, hem, in dit Burggraafschap, toekomende: al het welk hy, aan 't Oppergebied van Vlaanderen onderwierp. Als Borgen, voor de naakoming van dit Verdrag, stelden zig, van Willems zyde, zyne mannen van Holland en van Schouwen. Van Lodewyks zyde, insgelyks, zyne mannen van Holland en van de vier bovengemelde Landen, benevens den Bisschop van Luik en den Hertog van Leuven. De Markgraaf van Namen, Middelaar van 't Verdrag, was Borg voor beide de partyen. Op deezen voet, werdt de Vrede tusschen Lodewyk en Willem getroffen. Hertog Henrik beloofde, Lodewyk tegen Willem te zullen helpen, zo deeze 't geslooten Verdrag verbrak. Paus Honorius de III heeft het verdrag tusschen Lodewyk en Willem, van 't welk wy spreekē, in den jaare 1216 of 1217, door open' brieven, bekrachtigd.